

**Krajská knižnica Ľudovíta Štúra
vo Zvolene**

Bálint Balassi – Valentín Balaša

Výberová regionálna bibliografia

Zostavila: Mgr. Elena Matisková

2 0 0 4

Ú v o d

V tomto roku si pripomíname 450. výročia narodenia a 410. výročia úmrtia zvolenského rodáka Valentína Balašu (Bálinta Balassiho), významného predstaviteľa renesančnej poézie na Slovensku, zakladateľa novodobej maďarskej lyriky a prvého tvorca maďarskej erotickej poézie. Ministerstvo kultúry Maďarskej republiky vyhlásilo rok 2004 za Pamätný rok Balassiho.

Krajská knižnica Ľ. Štúra vo Zvolene vydáva pri tejto príležitosti bibliografiu, ktorá obsahuje životopis a literatúru o Valentínovi Balašovi.

Literárne pramene uvádzajú niekoľko podôb mena Valentína Balašu. Pri spracovaní bibliografie sme preto vychádzali zo Slovenského biografického slovníka.

Pre lepšiu jazykovú prístupnosť obsahuje bibliografia len literatúru v slovenčine. Literárna tvorba Balašu je k dispozícii vo fonde Slovenskej národnej knižnice v Martine. Súpis diel je spracovaný v Slovenskom biografickom slovníku a v Slovníku autorov slovenských a so slovenskými vzťahmi za humanizmu. Jednotlivé tituly uvedené v bibliografii sú záujemcom prístupné v Krajskej knižnici Ľudovíta Štúra vo Zvolene.

Zostavovateľka

Valentín Balaša

Pieseň písaná v mene peknej devy

*Tak ťažko mi je
v cudzej krajine,
cítim sa jak žobrák.
V srdci sa mi vzňal
smútok, bôl a žiaľ,
nemám sa kam pobrat'.*

*Ked' si spomeniem
na tú rodnú zem,
na milého lásku,
s ktorou žila som
v svete prekrásnom-
roním slzu ťažkú.*

*Jak jelenček ten
túži stále len
za volaním laním,
srdce mi tak mrie,
na smrť choré je,
že nemôže za ním.*

*Ked' nie uvidieť,
aspoň počuť hneď
kieżby Boh mi doprial,
toho, s kým som raz
žila lásky čas -
hneď okrejem stokrát!*

*Takto zriedka len
o ňom počujem
sporé správy zasa-
ale tichá tak,
netrúfam si však
naňho opýtať sa:*

*kvôli nemu tá
moja nálada
je jak slnko v daždi,
ako vetvička,
čo jar nevyčká,
v zime zhynie navždy.*

*Takto hrdlička
ovdovelá lká
ja biedna s ňou spolu-
zlato nechcem mať,
ani tancovať,
na nič nemám vôľu.*

*Žijem ako nik-
ako pustovník,
som so sebou sama,
okolo je púšť,
nemám z nej kam ujsť,
duša opúšťa ma.*

*Vrchy dokola,
lesy, údolia,
čo som často prešla -
a v nich krotkú zver,
zvučné vtáky ver,
počúvala neraz!*

*Pánboh žehnaj Vás,
nech má radosť zas,
kież ho potešíte,
ved' ma ľúbil tak -
dnes je neborák,
skrášlite mu žitie!*

Život a dielo

Valenín Balaša (Bálint Balassi) sa narodil 20. 10. 1554 na Zvolenskom zámku. Pochádzal zo slávneho šľachtického rodu. Jeho predkovia vlastnili viaceré panstvá na území dnešného Slovenska, boli vojakmi, županmi a vyznamenali sa najmä v bojoch proti Turkom.

Otec Ján Balaša pôsobil na dvore kráľa Ferdinanda, bol kapitánom stredoslovenských banských miest, zvolenským a hontianskym županom. Matka Anna bola sestrou hlavného kapitána Horného Uhorska Františka Dobóa.

Detstvo prežil na Zvolenskom zámku a mladé roky na hrade Liptovský Hrádok, kde si osvojil slovenskú hovorovú reč a tamojšie zvyky. Jeho výchovu v maďarskom duchu a v reformovanom náboženstve usmerňovala jeho matka a kalvínsky dvorný kazateľ a známy reformátor Peter Bornemisa. Neskôr študoval v Nemecku a v Taliansku.

V roku 1569 sa jeho otec podieľal na protihabsburskom sprisahaní, za čo bol obvinený z vlastizrady, uväznený a rodina sa musela ukrývať. Od tej doby žil Balaša veľmi pohnutým životom. Od roku 1575 pomáhal Gašparovi Bekešovi v povstaní proti Štefanovi Bátorimu, ktorý ho neskôr zajal a vzal na svoj dvor do Poľska. Po jeho boku bojoval proti cisárskemu vojsku pri Gdaňsku. Po otcovej smrti sa dostal na hrad Liptovský Hrádok, ktorý si veľmi obľúbil. V tomto období prežíval ťažké chvíle, viedol spor o majetky s bratom a nešťastne sa zaľúbil. Od roku 1579 slúžil ako dôstojník v Egri, neskôr sa vrátil do Zvolena a do Nových Zámkov. V roku 1584 sa v Sárospataku oženil s vlastnou sesternicou Kristínou Dobóovou. Cirkev vyhlásila jeho manželstvo za neplatné aj napriek tomu, že prestúpil na katolícku vieru.

Živil sa aj ako obchodník s vínom a koňmi. Cestoval po Sedmohradsku. V roku 1593 sa vrátil do Uhorska. Vo vojsku Mikuláša Pálffyho bojoval proti Turkom. Dobil späť rodové

hrady Divín a Modrý Kameň. Bol ťažko ranený a na následky zranenia zomrel 30. 5. 1594 v Ostrihome. Pochovaný je v rodinnej hrobke v Hybiach.

Balaša bol obchodník, vojak, ale predovšetkým básnik. Pohnutý a dobrodružný život sa odzrkadľuje v jeho tvorbe. Prvé básne, ktoré sú známe, napísal okolo roku 1575. Spočiatku podliehal humanistickým vplyvom, neskôr vytvoril originálnu podobu maďarskej renesančnej poézie obohatenú novými veršovými formami. Za života mu tlačou vyšiel len jediný preklad. Náboženská lyrika bola vydaná až po jeho smrti.

Písal lyrické básne, v ktorých prevládali ľúbostné, náboženské a vlastenecké témy (Stretnutie s Júliou, Ó, veľká modrá obloha, Lúčenie s vlast'ou). Venoval sa aj erotickej lyrike vyznačujúcej sa prudkou vášnivost'ou a melodičnosťou. Pri písaní ho inšpirovali talianske, nemecké, poľské a latinské humanistické piesne, ktoré mu slúžili ako bezprostredný vzor. Balaša je pôvodcom časovo najstaršieho zápisu slovenskej svetskej ľúbostnej poézie v Kódexe Jána Jóba Fanchaliho, ktorý má neskororenesančný charakter. Z milostnej lyriky, ktorá sa našla až v roku 1874 v knižnici rodiny Radvanských, je najvýznamnejší cyklus básní napísaný jeho láske Anne Lozonczyovej. Neskôr milostná tematika splýva s prírodnými obrazmi a chválospevmi na vojenský život v hradoch.

Venoval sa tiež dramatickej tvorbe. Za jeho najvýznamnejšie dielo sa považuje Krásna maďarská komédia, ktorú objavil slovenský literárny historik J. Mišianik vo Viedni až v roku 1957.

Valentín Balaša je považovaný za významného predstaviteľa renesančnej poézie na Slovensku. Patrí medzi najvýznamnejších maďarských básnikov na rozhraní renesancie a baroka. Je zakladateľom novodobej maďarskej lyriky a prvým tvorcom maďarskej erotickej poézie a drámy.

Jeho pamiatku pripomínajú pamätné tabule na Zvolenskom zámku, na hrade v Modrom Kameni a v Hybiach.

Bibliografia

1.

BIOGRAFICKÝ lexikón Slovenska. - Martin: Slovenská národná knižnica, 2002. - S. 180-181.

2.

BRTÁŇ, Rudo

Najstaršie slovenské umelé piesne. In: Slovenská literatúra. - Roč. 10, č. 2 (1963), s. 221.

3.

(cky)

Balaša veršoval rovnako dobre po maďarsky i po slovensky: na Zvolenskom zámku si pripomenuli 450. výročie narodenia Valentína Balašu. In: Nový Vpred Žurnál. - Roč. 13 (43), č. 43 (26.10.2004), s. 5.

4.

CSANDA, A.

Objavené diela maďarskej a slovenskej literatúry zo 16. storočia. In: Slovenská literatúra.- Roč. 10, č. 2 (1963), s. 213- 220.

5.

DEJINY Horného Liptova. - Liptovský Hrádok: MsNV, Národopisné múzeum, (1969). - S. 87-88.

6.

DEJINY svetovej literatúry. - 2. zv. - Bratislava, Osveta 1963. - S. 120.

7.

ENCYKLOPÉDIA Slovenska. - 1. zv. - Bratislava, Veda 1977. - S. 106.

8.
ENCYKLOPÉDIA spisovateľov sveta. - Bratislava, Obzor
1978. - S. 47.
9.
FEKETE, Ján
Modrý Kameň. - Martin: Osveta, 1990. - S. 239-242.
10.
GAJDOŠ, Milan
Básnik a vojak. (V rubrike: Vlastivedné múzeum Zvolen.) Fo-
togr. 1. In: Mesačník Zvolena. - Roč. 18, č.5 (1994),
s. 13-14.
11.
GAŠPAROVIČ, Peter
Začal sa "Rok Bálinta Balašu". Fotogr. 6. In: Pokrok. - Roč.
11 (31), č. 28 (12. 7. 2004), s. 1,13. (Otvorenie Roka Balašu v
Modrom Kameni.)
12.
GREGUŠ, Ctibor
Slovenskí rodáci svetu : profily významných osobností slo-
venského pôvodu. - Trnava: Spolok sv.Vojtecha, 1999. - S. 79.
13.
GUBČO, Ján
Prihlásime sa k nášmu rodákovi? In: Zvolenské noviny. -
Roč. 3, č. 11 (15.3.1994), s. 5.
14.
HAMADA, M.
Od baroka ku klasicizmu. - Bratislava: Vydavateľstvo SAV,
1967. - S. 36-47.

15.

H. D.

Bálint alias Valent. In: Nové slovo. - Roč. 4, č. 50
(12.12.1994), s. 20.

16.

HLAVIENKA, Ján

Balassa Bálint - Valentín Balaša. 20.10.1554 - Zvolen -
30.5.1594 - Ostrihom - pochovaný v rodinnej hrobke v Hy-
biach. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 5(9), č. 21
(31.5.1994), s. 8.

17.

HLAVIENKA, Ján

Básnik Valentín Balaša pred cisárom tancoval... / Ján Hla-
vienka. In: Liptov : regionálny týždenník okresov Liptovský
Mikuláš a Ružomberok. - Roč. 55, č. 24 (2004), s. 4.

18.

HUPKA, Anton

Literárno-vlastivedný slovník obcí okresu Veľký Krtíš. - Veľ-
ký Krtíš: Miestny odbor Matice slovenskej, 1995. -
S. 56-58.

19.

CHOMA, Branislav

Hornoliptovský panteón : na 650. výročie prvej písomnej
zmienky o hrádockom hrade z roku 1341. - Bratislava:
LUFEMA, 1993. - 179 s.

20.

(jš)

Poceta renesančnému básnikovi : na Zvolenskom zámku pri-
budne pamätná tabuľa. In: Národná obroda. - Roč. 5,
č. 118 (23. 5. 1994), s. 2.

21.

JURKOVIČ, Paľo

Balassa Bálint. - Fotogr. 1. In: Smer. - Roč. 36, č. 128 (1.6.1984), s. 12.

22.

KOKAVCOVÁ, Margita

Literárne osobnosti okresu Zvolen. - Zvolen: Vlastivedné múzeum, 1986. - S. 5.

23.

KISS-LACKOVÁ, I.

Je Bálint Balassa pochovaný skutočne v Hybiach? In: Kultúrny život. - Roč. 9, č. 48 (1954), s. 5.

24.

KONDRÓT, Vojtech

Balassi Bálint 1554-1594. Dunajská streda: Maďarské kultúrne stredisko, Lilium Aurum, 1994. - 27 s. (Básne Bálinta Balassiho).

25.

KOPRDA, Pavol

Slovenské básne Fanchaliho kódexu a petrarkizmus. In: Slovenská literatúra. - Roč. 45, č. 1 (1998), s. 1- 30.

26.

KUZMÍK, Jozef

Slovník autorov slovenských a so slovenskými vzťahmi za humanizmu. - 1.zv. - Martin: Matica slovenská, 1976. - S. 62-64.

27.

(Im)

Dar od Maďarov. In: Zvolenské noviny. - Roč. 3, č. 18
(3.5.1994), s. 3.

28.

MALÁ Československá encyklopedie. - 1. sv. - Praha: Academia, 1984. - S. 327.

29.

M.G.

Básnik zo Zvolenského zámku. In: Vpred. - Roč. 21, č. 29
(22.7.1980), s. 4.

30.

MELICHOVÁ, Elena

Bálint Balassa. In: Kultúrny mesačník Zvolen. - Roč. 6, č. 6
(1982), s. 17-18.

31.

MINÁRIK, Jozef

Renesančná a humanistická literatúra. Svetová. Česká. Slovenská. - Bratislava: 1985.

32.

MIŠIANIK, J.

Antológia staršej slovenskej literatúry. - Bratislava: Veda,
1981. - S. 223.

33.

MIŠIANIK, J.

Pohľady do staršej slovenskej literatúry. - Bratislava: Veda,
1974. - S. 132, 150, 182.

34.

(mm)

Spomienka na veľkého rodáka. In: Zvolenské noviny. - Roč. 13, č. 43 (25.10.2004), s. 1.

35.

Múz

Móda z čias renesancie. In: Pokrok. - Roč. 11 (31), č. 27 (6.7.2004), s. 6. (Otvorenie Roka Balašu v Modrom Kameni).

36.

Múz

Hrad Modrý Kameň sa pripravuje na letné večerné podujatia. In: Pokrok. - Roč. 11 (31), č. 26 (28. 6.2004), s. 8. (Podujatia v rámci Roka Balašu).

37.

OKRESNÁ knižnica Zvolen : spomienkový seminár venovaný Bálintovi Balassimu. In: Smer Dnes. - Roč. 4, č. 136 (13.6.1994), s. 15.

38.

PAŠKOVÁ, Soňa - MATISKOVÁ, Elena

Bálint Balassa - Valentín Balaša. (Bibliografický leták). Zvolen: Okresná knižnica, 1994. - 5 s. Skladačka.

39.

PIŠÚT, Milan

Dejiny slovenskej literatúry. - Bratislava: Osveta, 1962.- S.43.

40.

PYRAMÍDA. - 1.zv. - Bratislava: Slovakopres, 1971. - S. 304.

41.
RENESANČNÝ básnik vo Zvolene. (Na Zvolenskom zámku bola odhalená pamätná tabuľa Bálintovi Balassimu). In: Smer Dnes. - Roč. - 4, č. 137 (14. 6.1994), s. 31.
42.
REZNÍK, Jaroslav
Túry do literatúry : po literárnych stopách Slovenska. - Bratislava: Slovart, 2001. - S. 237, 366.
43.
RIHAY, Ladislav
Básnik zo Zvolenského zámku. In: Smer. - Roč. 35, (4. 3. 1983), s. 12.
44.
SLOVENSKÝ biografický slovník. - 1.zv. A-D. - Martin: Matica slovenská, 1986. - S. 118.
45.
SLOVNÍK spisovatelů. Maďarsko. - Praha: Odeon, 1971. - S. 58.
46.
SCHREIRICH, Ladislav
Kosti zložil v hybskom kostole : Valentín Balassi (1554-1594)
In: Slovenský sever : nadregionálny časopis. - Roč.4, č.3 (1994), s. 21.
47.
ŠTEFÁNIKOVÁ, Drahomíra
Jubilujúce osobnosti zvolenského regiónu roku 1994 : biografický slovník. - Zvolen: Okresná knižnica, 1994. - S. 3.

48.

ŠTÍTŇICKÝ, Ctibor

Bálint Balassa - básnik a turkobijca. In: Kultúrny život. - Roč. 9, č. 43 (1954), s. 3.

49.

TATUĽA a tabuĽa. In: Smer Dnes. - Roč. 4, č.77 (5.4.1994), s. 4.

50.

TABUĽA na zámku. (Odhalenie pamätnej tabule na Zvolenskom zámku). In: Smer Dnes. - Roč. 4, č. 139 (16.6.1994), s. 3.

51.

TKÁČIKOVÁ, Eva

Na okraj jednej konferencie. In: Literárny týždenník. - Roč. 7, č. 20 (1994), s. 4-5.

52.

TKÁČIKOVÁ, Eva

Podoby slovenskej literatúry obdobia renesancie. In: Litteraria 26. - Bratislava: Veda, 1988. - S. 30-31.

53.

VALENTÍN Balaša - zvolenský rodák. In: Vpred. - Roč. 30, č. 44 (31.10.1989), s. 4.

54.

ZVOLEN : monografia k 750. výročiu obnovenia mestských práv. - Martin: Gradus, 1993. - S. 223.

Použitá literatúra

1.

BIOGRAFICKÝ lexikón Slovenska. - Martin: Slovenská národná knižnica, 2002. - S. 180-181.

2.

KOPRDA, Pavol

Slovenské básne Fanchaliho kódexu a petrarkizmus. In: Slovenská literatúra. - Roč. 45, č. 1 (1998), s. 1- 30.

3.

PAŠKOVÁ, Soňa - MATISKOVÁ, Elena

Bálint Balassa - Valentín Balaša. (Bibliografický leták). Zvo-
len: Okresná knižnica, 1994. - 5 s. Skladačka.

4.

SLOVENSKÝ biografický slovník. - 1.zv. A-D. - Martin: Ma-
tica slovenská, 1986. - S. 118.

Názov: Valentín Balaša - Bálint Balassi
Podnázov: Výberová regionálna bibliografia

Zostavila: Mgr. Elena Matisková
Zodp. red.: Mgr. Katarína Ďurovcová
Vydala: Krajská knižnica Ľ. Štúra vo Zvolene
Rok vydania: 2004
Náklad: 50 ex.